

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

คำว่า "ทรัพย์สินหาย" นั้น มีทั้งกรณีทรัพย์สินหายในทางแพ่งและทรัพย์สินหายในทางอาญา สำหรับทรัพย์สินหายในทางแพ่งนั้นมีบัญญัติอยู่ในมาตรา 1323-1325 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนทรัพย์สินหายในทางอาญามีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 วรรคสอง แต่อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติมาตราใดทั้งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติถึงนิยามความหมายของทรัพย์สินหายไว้เลย จึงมีปัญหาว่าอย่างไรคือทรัพย์สินหาย แต่ไหนแต่ไรทรัพย์สินที่เจ้าของทำตกจึงจะเป็นทรัพย์สินหาย ซึ่งจากการศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศทั้งกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ ผู้เขียนสามารถสรุปหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินหายหรือไม่ได้เป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. ทรัพย์สินหายต้องเป็นทรัพย์สินที่ได้หลุดไปจากการครอบครองหรือความยึดถือของเจ้าของทรัพย์สิน หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นแล้วโดยแท้จริง ดังนั้นกรณีที่ทรัพย์สินใดยังอยู่กับเจ้าของทรัพย์สิน หรือยังอยู่ในการครอบครองของเขา แม้ว่าเขาจะยังหาไม่พบก็ไม่เป็นทรัพย์สินหาย
2. ทรัพย์สินหายต้องเป็นทรัพย์สินที่ได้หลุดไปจากการครอบครองของเจ้าของทรัพย์สินโดยเขาไม่เจตนา หรือไม่สมัครใจให้การครอบครองหลุดไปจากเขา ดังนั้นกรณีที่เจ้าของทรัพย์สินได้สูญเสียการครอบครองไปโดยใจสมัคร หรือโดยเจตนาของเขา ย่อมไม่เข้ากรณีทรัพย์สินหาย
3. ทรัพย์สินหาย ต้องเป็นทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความครอบครองของผู้ใด ไม่ตกอยู่ในอำนาจของผู้ใด ดังนั้น สิ่งของที่ตกหายในสถานที่ที่มีเจ้าของหรือมีผู้ควบคุมดูแลอยู่ ย่อมไม่เข้าทรัพย์สินหาย เพราะตกอยู่ในการครอบครองของเจ้าของสถานที่นั้น ๆ ตราบใดที่มีผู้ครอบครองอยู่ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ใช่ทรัพย์สินหาย

4. ทรัพย์สินหายต้อง เป็นทรัพย์สินที่เจ้าของทรัพย์สินไม่อยู่ในสถานะที่จะติดตามเอาทรัพย์สินได้ ดังนั้นหากทรัพย์สินยังคงอยู่ในปกติวิสัยที่เจ้าของติดตามเอาคืนได้ ย่อมถือว่ายังอยู่ในความครอบครองของเจ้าของทรัพย์สินอยู่ การพิจารณาว่าทรัพย์สินยังอยู่ในสถานะที่เจ้าของติดตามเอาคืนได้หรือไม่นี้ เป็นข้อที่สำคัญที่สุดในการพิจารณากรณีทรัพย์สินหาย ซึ่งจะต้องแล้วแต่ข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่อง จะวางหลักตายตัวอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจงานการตัดสินของผู้ใช้กฎหมายโดยนัยปัจจัยอื่น ๆ มาพิจารณาประกอบ ได้แก่ ระยะเวลา ระยะห่างระหว่างเจ้าของทรัพย์สินกับทรัพย์สินนั้น สภาพและคุณค่าของทรัพย์สินนั้น รวมทั้งจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นนั้น ๆ ว่ายอมรับอำนาจหวงกันของเจ้าของ หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นเพียงใด

5. การพิจารณาว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินหายหรือไม่ไม่เกี่ยวกับความรู้สึก หรือความเข้าใจของผู้เก็บทรัพย์สินได้ เช่นหากทรัพย์สินนั้นยังไม่เป็นทรัพย์สินหาย เจ้าของยังยึดถือครอบครองอยู่ แม้ผู้เก็บได้จะเข้าใจว่าเป็นทรัพย์สินหายก็ไม่ทำให้ทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินหายไปได้

การที่บทบัญญัติกฎหมายของไทยในเรื่องทรัพย์สินหายมีทั้งบทบัญญัติในทางแพ่งและบทบัญญัติในทางอาญา ดังได้กล่าวมาแล้วจึงมีปัญหาคือว่าบทบัญญัติทั้งสองนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ ผู้เขียนมีความเห็นว่า บทบัญญัติ มาตรา 1323-1325 เป็นเพียงบทบัญญัติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายในทางแพ่งเท่านั้น จึงไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์สินหาย ตามมาตรา 352 วรรคสอง แม้ผู้เก็บได้มิได้ปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ถ้ามิได้เบียดบังทรัพย์สินนั้นโดยทุจริต ก็ไม่มีความผิด เพียงแต่ไม่มีสิทธิได้รับรางวัล หรือไม่มีสิทธิได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

สำหรับแนวคิดในเรื่องทรัพย์สินหายในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และระบบกฎหมายซีวิลลอว์นั้นมีความแตกต่างกันออกไปในแง่ของการที่จะพิจารณาว่าผู้พบทรัพย์สินหายและเก็บเอาทรัพย์สินนั้นไปจะมีความผิดทางอาญาฐานใดหรือไม่ เพียงใด กล่าวคือ

แนวคิดในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ กรณีที่เจ้าของทรัพย์สินที่ทรัพย์สินตกหาย แม้ว่าเจ้าของทรัพย์สินจะไม่มีอำนาจปกครองเหนือทรัพย์สินอย่างแท้จริงแล้วก็ตาม ศาลคอมมอนลอว์ก็ยังถือว่าเจ้าของทรัพย์สินยังคงมีการครอบครองตามกฎหมายอยู่ ดังนั้นหากผู้ใดไปพบและเก็บทรัพย์สินนั้นไปย่อมถือเสมือนว่าเป็นการเอาไปโดยมิชอบ จากการครอบครองของเจ้าของทรัพย์สิน ย่อมมีความผิดฐานลักทรัพย์ (larceny by finder) โดยพิจารณาถึงเจตนาร้ายของผู้กระทำในขณะที่พบทรัพย์สินว่า เขาจะต้องรู้ตัวเจ้าของ หรือมีหนทางที่จะสืบหาตัวเจ้าของได้ จึงจะมีความผิด หากไม่รู้เช่นนั้นย่อมไม่มีความผิด

แนวคิดในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ กรณีการเอาทรัพย์สินหายที่ตนพบไปโดยทุจริต ไม่อาจเป็นความคิดอาชญาฐานลักทรัพย์ได้ โดยเหตุผลที่ว่า ทรัพย์สินหายต้องเป็นทรัพย์สินที่หลุดไปจากการครอบครองของเจ้าของทรัพย์สินในลักษณะที่ปราศจากผู้ครอบครอง การเอาไปซึ่งทรัพย์สินหายมีลักษณะเพียงการทำร้ายต่อกรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน แต่มิได้ทำร้ายการครอบครองของเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สิน จึงไม่เป็นการกระทำอันเป็น "การเอาไป" ในความหมายของการกระทำที่จะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ได้ ดังนั้นหากผู้กระทำพบทรัพย์สินหายและเข้าครอบครองโดยเปิดเผยโดยทุจริต ย่อมมีความผิดฐานลักทรัพย์

สำหรับประเทศไทยเรานั้น แนวคิดในเรื่องทรัพย์สินหาย เป็นปัญหาคาบเกี่ยวระหว่างความผิดฐานลักทรัพย์ ตามมาตรา 334 และความผิดฐานลักทรัพย์สินหาย ตามมาตรา 352 วรรคสอง ซึ่งจากแนวคิดในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ที่มีความแตกต่างกัน มีผลทำให้แนวความคิดทางทฤษฎีในเรื่องทรัพย์สินหายเท่าที่ปรากฏในปัจจุบันจำแนกออกได้เป็น 2 แนวใหญ่ ๆ คือ

แนวที่ 1 พิจารณาจากตัวเจ้าของทรัพย์สินเป็นหลักว่า เจ้าของทรัพย์สินนั้นยังคงมีการครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่หรือไม่ เจ้าของทรัพย์สินยังติดตามทรัพย์สินนั้นอยู่หรือไม่ หากการครอบครองยังอยู่กับเจ้าของทรัพย์สิน ผู้ใดเอาทรัพย์สินนั้นไปย่อมมีความผิดฐานลักทรัพย์ แต่หากการครอบครองได้หลุดไปจากเจ้าของแล้ว ผู้ใดเอาทรัพย์สินนั้นไปมีความผิดฐานลักทรัพย์สินหาย แนวความคิดทางทฤษฎีนี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นแนวความคิดทางทฤษฎีที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ โดยพิจารณาจากการครอบครองเป็นประเด็นสำคัญในการแบ่งแยกความผิดฐานลักทรัพย์ และฐานลักทรัพย์สินหาย

แนวที่ 2 พิจารณาจากตัวผู้กระทำเป็นหลักโดยพิจารณาว่าผู้ที่เก็บทรัพย์สินนั้นไปว่า เขารู้หรือควรจะรู้หรือไม่ว่า เจ้าของทรัพย์สินนั้นยังติดตามทรัพย์สินนั้นอยู่ ถ้าผู้กระทำรู้ว่าเจ้าของทรัพย์สินกำลังติดตามย่อมมีความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ถ้าผู้กระทำไม่รู้ก็ผิดฐานยักยอกทรัพย์สินหาย ซึ่งแนวคำพิพากษาศาลฎีกาแนวนี้ผู้เขียนเข้าใจว่าสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของแนวคดีในระบกกฎหมายคอมมอนลอว์ คือ กฎหมายอังกฤษถือว่า แม้ทรัพย์สินหายก็ยังอยู่ในความครอบครองตามกฎหมายของผู้ครอบครองเดิม การเอาไปจึงเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ผู้เก็บทรัพย์สินหายได้จะมีความผิดฐาน larceny by finder ต่อเมื่อในขณะที่เก็บได้ ผู้ที่เก็บได้รู้ตัวเจ้าของ และมีหนทางที่จะหาเจ้าของได้ เป็นบทบัญญัติในทางอนเจตนาของผู้กระทำ ศาลฎีกายึดถือความรู้สึกของผู้กระทำเป็นสำคัญโดยไม่คำนึงถึงความจริงทรัพย์สินนั้นยังอยู่ในความครอบครองของเจ้าของหรือไม่ ซึ่งเป็นการพิจารณาโดยข้ามขั้นตอนขององค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานลักทรัพย์และฐานยักยอกทรัพย์สินหาย โดยศาลฎีกาไปมุ่งพิจารณาในส่วนขององค์ประกอบภายใน คือ พิจารณาเจตนาของจำเลยรวมไปกับสภาพของทรัพย์สินหาย ซึ่งไม่เหมาะสมกับแนวการวินิจฉัยของไทยซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมายมาตั้งแต่สมัยที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เป็นต้นมา

ข้อเสนอแนะ

กรณีทรัพย์สินหายในกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นปัญหาคลาปเกี่ยวกับระหว่างความผิดฐานลักทรัพย์และยักยอกทรัพย์สินหายนั้น เมื่อได้พิจารณาลักษณะการกระทำอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดทั้งสองฐานนี้ รวมทั้งพิจารณาถึงสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองหรือคุ้มครองทางกฎหมายของความคิดทั้งสองนี้แล้วจะพบว่า มีความแตกต่างและสามารถแบ่งแยกจากกันได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ความผิดฐานลักทรัพย์ จะต้องมีการกระทำในลักษณะที่เป็นการเอาไปจากความครอบครองของผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นก็ได้ ดังนั้นสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองในความผิดฐานลักทรัพย์ได้แก่ กรรมสิทธิ์และการครอบครอง ส่วนความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินหาย จะต้องมีการ เบียดบังเอาทรัพย์สินของผู้อื่นที่ตกมาอยู่ในความครอบครองของผู้กระทำโดยผู้กระทำเก็บได้ สิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองในความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินหายคือ กรรมสิทธิ์เพียงอย่างเดียว เห็นได้ว่าจุดแบ่งแยกของความคิดทั้งสองฐานนี้ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการพิจารณาเป็น

ลำดับแรกคือ การครอบครองยังคงอยู่กับเจ้าของทรัพย์สินหรือทรัพย์สินนั้นได้หลุดไปจากการครอบครอง
 ของเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ครอบครอง กลายเป็นทรัพย์สินหายแล้วหรือไม่ว่าเป็นการวินิจฉัยความผิด
 กรณีทรัพย์สินหายนี้ ผู้กระทำความผิดเพียงแต่รู้ว่าเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นก็เพียงพอแล้ว ส่วนทรัพย์สินนั้น
 จะเป็นทรัพย์สินหายหรือไม่นั้นถือเป็นเงื่อนไขการลงโทษทางภาวะวิสัยซึ่งผู้กระทำไม่จำเป็นต้องรู้ ดัง
 นั้นผู้กระทำจะมีความผิดฐานใดขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้ใช้กฎหมาย หากพิจารณาได้ว่าทรัพย์สินยัง
 อยู่ในการครอบครองของเจ้าของทรัพย์สินย่อมผิดฐานลักทรัพย์ แต่หากพิจารณาได้ว่าเป็นทรัพย์สิน
 หาย ย่อมมีความผิดฐานลักทรัพย์หาย ดังนั้นผู้กระทำจะรู้หรือไม่ว่าเจ้าของกำลังติดตาม
 ตามทรัพย์สิน จึงไม่ใช่ข้อสำคัญที่จะนำมาพิจารณาแบ่งแยกความผิดทั้งสองออกจากกัน ด้วยเหตุนี้
 ถ้านักกฎหมายไทยใช้วิธีการคิดอย่างเป็นระบบโดยพิจารณาตามแนวโครงสร้างความรับผิดชอบ
 ของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ซึ่งเป็นระบบกฎหมายแบบเดียวกันกับประมวลกฎหมายอาญาฉบับ
 ปัจจุบันของเรา ปัญหาความสับสนในการแยกแยะความผิดทางอาญาว่ากรณีใด ผู้กระทำจะมี
 ความผิดฐานลักทรัพย์ กรณีใดผู้กระทำมีความผิดฐานลักทรัพย์หายคงไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน

สำหรับการพิจารณาว่าทรัพย์สินใดถือเป็นทรัพย์สินหาย หรือทรัพย์สินใดยังคงอยู่ใน
 การครอบครองของเจ้าของทรัพย์สินนั้น จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงหรือปัจจัยต่าง ๆ ประกอบ
 หลายประการ การบัญญัติถึงนิยามคำว่าทรัพย์สินหายในกฎหมายอาญาจึงไม่สามารถวางหลักเกณฑ์ที่
 แน่นตายตายตัวในการพิจารณากรณีทรัพย์สินหายได้ ผู้เขียนเห็นว่าไม่ควรบัญญัตินิยามคำว่า ทรัพย์สิน
 หาย แต่ควรปล่อยให้ผู้ใช้กฎหมายพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ในแต่ละเรื่องมาพิจารณา เรื่องทรัพย์สิน
 หายในกฎหมายอาญาโดยพิจารณาว่าเจ้าของทรัพย์สินยังอยู่ในสถานะที่จะติดตามเอาทรัพย์สินคืนได้
 หรือไม่สำคัญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย